

FITXA IDENTIFICATIVA**DADES DE L'ASSIGNATURA****Codi:** 44682**Nom:** El debat actual sobre els conceptes bàsics del constitucionalisme i la teoria de la constitució**Cicle:** Màster Universitari Oficial**Crèdits ECTS:** 4,5**Curs acadèmic:** 2025-26**TITULACIONS**

Titulació	Centre	Curs	Període
2223 - Màster Universitari en Dret Constitucional	Facultat de Dret	1	Primer quadrimestre

MATÈRIES

Titulació	Matèria	Caràcter
2223 - Màster Universitari en Dret Constitucional	Debats actuals sobre la teoria constitucional i fonts del dret	OBLIGATÒRIA

COORDINACIÓ

GONZALEZ CADENAS DIEGO

RESUM

En la present assignatura s'abordaran una sèrie de debats sobre assumptes centrals del constitucionalisme que permetran situar a l'alumne en les assignatures següents i que li aportaran una visió general de l'estat de la qüestió.

CONEIXEMENTS PREVIS**RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ**

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

ALTRES TIPUS DE REQUISITS**COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENENTATGE**

-

44682 El debat actual sobre els conceptes bàsics del constitucionalisme i la teoria de la constitució

Conèixer i comprendre els principals debats actuals sobre la teoria constitucional i les fonts del Dret.

Conèixer i comprendre els problemes nous que es plantegen entorn del Dret constitucional en la nostra societat actual. Un aprenentatge adquirit de forma sistemàtica, amb actitud crítica, aplicant la perspectiva de gènere i atenent al principi d'igualtat d'oportunitats i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat, des d'un prisma nacional i internacional, amb la degut anàlisi dels seus orígens històrics i les seues conseqüències.

Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seua capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.

Que els estudiants sàpiguen comunicar les conclusions (i els coneixements i les raons últimes que les sustenten) a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.

Que els estudiants siguen capaços d'integrar coneixements i afrontar la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. El debat actual sobre els conceptes bàsics del constitucionalisme. Prof. Diego González.

El debat actual sobre els conceptes bàsics del constitucionalisme.

1. Primera Part.

1.1. Sobirania

1.2. Drets fonamentals.

1.3. Divisió de poders.

1.4. Representació.

2. Segona Part.

2.1. Constitucionalisme i integració supranacional.

2.2. La crisi de representació.

2.3. Les institucions independents i els seus problemes.

2.4. El dret a decidir.

L'assignatura pretén fer una exposició de les teories de la Constitució i de la història del concepte de Constitució des d'una perspectiva democràtica, mostrant les raons que han portat durant els segles XIX i XX a l'intent de devaluar el la identificació entre Democràcia i Constitució.

1. Introducció

2. L'origen del concepte contemporani de Constitució: la Revolució americana

3. La teorització dels dos corrents de constitucionalisme: la Revolució francesa.

2. Teoria democràtica de la Constitució. Prof. R. Viciano

L'assignatura pretén fer una exposició de les teories de la Constitució i de la història del concepte de Constitució des d'una perspectiva democràtica, mostrant les raons que han portat durant els segles XIX i XX a l'intent de devaluar el la identificació entre Democràcia i Constitució.

1. Introducció
4. El conflicte entre constitucionalisme elitista i democràtic durant el segle XIX i principis del XX.
5. La primera onada de constitucionalisme democràtic i la seua crisi.
6. La segona onada de constitucionalisme democràtic i la seua crisi.
7. Poder constituent i poders constituïts. El poder de reforma constitucional.

3. Nou Constitucionalisme Llatinoamericà. Prof. R. Viciano

1. Processos constituents i nou constitucionalisme a Amèrica Llatina
  - a. Vell i nou constitucionalisme a Amèrica Llatina: del constitucionalisme d'adaptació al constitucionalisme de transició
  - b. Els processos constituents del nou constitucionalisme: la recuperació de la legitimitat
  - c. Llums i ombres del nou constitucionalisme llatinoamericà
2. Antecedents del nou constitucionalisme i el procés constituent colombià
  - a. El constitucionalisme necessari: antecedents
  - b. El procés constituent colombià i l'inici del nou constitucionalisme
  - c. La constitució colombiana de 1991 davant els seus reptes
3. Veneçuela: la marginació del poder constituent derivat
  - a. Petroli i conciliació d'elits a Veneçuela: el *puntofijismo
  - b. Del *Caracazo al procés constituent de 1999
  - c. La Constitució veneçolana de 1999 i l'intent de reforma fracassat
4. l'Equador: primer exemple del constitucionalisme de transició
  - a. La Constitució equatoriana de 1998 i els seus efectes reals
  - b. Reactivació del poder constituent i la proposta de revisió
  - c. *Sumak *kawsay: trets innovadors de la Constitució equatoriana de 2008
5. Bolívia: el primer assaig real de l'Estat plurinacional
  - a. Lluita indígena i poder constituent a Bolívia
  - b. El procés constituent bolivià: entre la impossibilitat, la necessitat i la negociació
  - c. La Constitució boliviana de 2009 com a proposta plurinacional
6. Relacions del nou constitucionalisme amb els corrents doctrinals
  - a. Constitucionalisme democràtic, i constitucionalisme popular i constitucionalisme crític
  - b. Formalisme, normativisme i constitucionalisme conservador.
  - c. *Garantismo i Neoconstitucionalismo

VOLUM DE TREBALL (HORES)

ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Teoria	45,00
Total hores	45,00

ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència a altres activitats	0,00
Elaboració de treballs individuals o en grup	0,00
Estudi i treball autònom	0,00
Preparació de classes	0,00
Preparació d'activitats d'avaluació	0,00
Resolució de casos pràctics	0,00
Total hores	0,00

METODOLOGIA DOCENT**AVALUACIÓ**

Una vegada finalitzat el període d'estudi d'una assignatura es realitzaran proves d'avaluació d'aquesta.

1. Proves d'Avaluació de coneixements adquirits: Es realitzarà un examen tipus test (45% de la nota) i un altre amb una pregunta curta de desenvolupament (45% de la nota).

2. Participació en fòrums i debats on-line: 10% de la nota.

La nota final de cadascuna de les matèries serà la nota mitjana de les assignatures que les componen. El màster se superarà quan l'alumne haja superat amb èxit totes les matèries amb, almenys, un 5 sobre 10. Pel que respecta a les notes, s'apliquen els criteris de la Universitat de València. Les qualificacions seran numèriques de 0 a 10 amb un decimal, a les quals s'afegirà la qualificació qualitativa corresponent conforme a la següent escala:

- de 0 a 4.9: "suspens"
- de 5 a 6.9; "aprovat"
- de 7 a 8.9: "notable"
- de 9 a 10: "excel·lent o excel·lent amb matrícula d'honor"

Les proves de recuperació tindrà lloc conforme al calendari de 2a convocatòries que es publicarà a l'aula virtual del Màster de Dret Constitucional.

BIBLIOGRAFIA

- BIBLIOGRAFIA. 1ª CLASE La Democracia Constitucional es un híbrido creado a mediados del s. XIX mediante la integración de dos corrientes: el constitucionalismo, que es liberal, pero no democrático, y la democracia, que lo es, pero es unanimista y no liberal. El primero se remite a los clásicos del liberalismo, que formularon las bases del constitucionalismo, en especial Locke y Montesquieu. La democracia moderna procede directamente de Rousseau a través de la interpretación jacobina. En consecuencia debe consultarse: HOBBS, T. Leviatán. Varias

44682 El debat actual sobre els conceptes bàsics del constitucionalisme i la teoria de la constitució

ediciones. En especial los capítulos 17 a 31 de la segunda parte, donde se argumenta en términos de soberanía. Concepto cuidadosamente silenciado por los padres del liberalismo y la división de poderes. Vide LOCKE, J. Segundo Ensayo sobre el gobierno civil. Varias ediciones. Del que trae causa el constitucionalismo en su variante británica. MONTESQUIEU, CH. El espíritu de las leyes. Del que trae causa la versión continental del constitucionalismo. En este caso deben verse los capítulos dedicados a las formas de gobierno, antes de ver la doctrina de la división de poderes. ROUSSEAU, J.J. El contrato social. Varias ediciones. En cuyo caso hay que leer detenidamente los capítulos dedicados a la definición del contrato, la metáfora del prestidigitador japonés y el capítulo final sobre la religión civil.

- Una exposición clásica en: STUART MILL, J. Sobre el gobierno representativo. Varias ediciones. Una lectura sumamente aconsejable es la de HAMILTON, MADISON Y JAY. El federalista. FCE. Varias ediciones. En especial las cartas IX a XXIII sobre las razones que mueven a abandonar la Confederación por un Estado Federal, y las que van de la carta XLVIII a la LXXXIII sobre la organización, entonces pionera, de la división de poderes. Es asimismo de interés HELLER, H. Teoría del Estado. FCE. Varias ediciones., en especial el C.III de la parte III. Ha habido intentos de crear un constitucionalismo no liberal, de los cuales no quedan sino residuos. Al efecto de poder tener una visión comparativa, bien que anticuada, pueden verse: DE VERGOTTINI, G. Derecho constitucional comparado. Espasa Calpe. Madrid. 1983. Más sencillos y accesibles son los manuales HAURIOU, A. Derecho Constitucional e instituciones políticas. Ariel Barcelona. Varias ediciones. O DUVERGER, M. Derecho Constitucional e instituciones políticas. Ariel. Barcelona. Varias ediciones. En este caso se recomienda la de 1971, que contiene un apéndice sobre las instituciones del franquismo tardío.
- Para el problema de la justificación de los derechos humanos conserva su interés la recopilación dirigida por el profesor Muguerza, que es accesible vide MUGUERZA, J. ET ALII El fundamento de los Derechos Humanos. Debate. Madrid. 1989. Para un tratamiento sistemático de los presupuestos éticos y sociológicos de una democracia avanzada es muy recomendable HONNETH, R. El derecho de la libertad. Esbozo de una eticidad democrática. Katz ed. Buenos Aires. 2014 especialmente pp. 339 y ss. La obra fundamental sobre la Teoría de la Constitución, cuya influencia en la vigente es palmaria, sigue siendo SCHMITT, C. Teoría de la Constitución. Alianza ed. (antes R. de Occidente). Varias ediciones. Una visión de conjunto sobre la problemática constitucional de naturaleza introductoria puede verse en MARTINEZ SOSPEDRA, M. Manual de Derecho Constitucional (parte general). Tirant lo Blanch. Valencia 2007 y MARTINEZ SOSPEDRA, M. Las instituciones del gobierno constitucional. Sistemas de gobierno y órganos constitucionales. F.U. S. Pablo Ceu 2ª ed... Valencia. 1994. En concreto para la cuestión de los sistemas electorales vide MARTINEZ SOSPEDRA, M. MARCO MARCO, J Y URIBE OTALORA, A. Sistemas electorales. Un estudio comparado, Tirant lo Blanch. Valencia. 2007.
- Un análisis completo del sistema constitucional germano, muy ilustrativo, puede verse en BENDA ET ALII Manual de Derecho Constitucional. IVAP/Marcial Pons. Madrid 1996. Para los principales problemas jurídicos una buena introducción puede verse en RUBIO LLORENTE, F. La Constitución como fuente de Derecho, y, La jurisdicción constitucional como forma de creación de Derecho. Ambos en la recopilación La forma del poder CEPC. Madrid. 1993 pp. 79/98 y 495/538 respectivamente. Para un ejemplo del rol de la costumbre vide MARTINEZ SOSPEDRA, M. La costumbre como fuente de Derecho Parlamentario. Precedentes, usos y prácticas políticas en la doctrina del Tribunal Constitucional. En Corts. Anuario de Derecho Parlamentario nº 23. Valencia 2011. Para la cuestión de la revisión constitucional aplicada al caso español

44682 El debat actual sobre els conceptes bàsics del constitucionalisme i la teoria de la constitució

conserva su interés DE VEGA.P. La reforma constitucional y la problemática del poder constituyente. Tecnos. Madrid. 1985.

- -BIBLIOGRAFÍA 2ª CLASE: Aja, Eliseo (coord.), Las tensiones entre el Tribunal Constitucional y el legislador en la Europa actual, Ariel, Barcelona, 1998. Aragón Reyes, Manuel, Constitución, democracia y control, UNAM, México, 2002. Blanco Valdés, Roberto, El valor de la Constitución, Alianza, Madrid, 1994. Bidart Campos, Germán, Teoría del Estado, Ediar, Buenos Aires, 1991. Bobbio, Norberto, Teoría General de la Política, Trotta, Madrid, 2003. Böckenforde, Ernst Wolfgang, Estudios sobre el Estado de Derecho y la democracia, Trotta, Madrid, 2000. Borja, Rodrigo, Derecho político y constitucional, Fondo de Cultura Económica, México, 1991. Carré de Malberg, Raymond, Teoría General del Estado, Fondo de Cultura Económica, México, 1998. Constant, Benjamin: Escritos políticos, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1989. De Cabo Martín, Carlos, La reforma constitucional en la perspectiva de las fuentes del derecho, Trotta, Madrid, 2003. De Otto, Ignacio, Derecho Constitucional. Sistema de fuentes, Ariel, Barcelona, 1987. De Vega, Pedro, La reforma constitucional y la problemática del poder constituyente, Tecnos, Madrid, 1985. Fioravanti, Mauricio, Constitución: de la antigüedad a nuestros días, Trotta, Madrid, 2001. Friedrich, C. J., Gobierno constitucional y democracia, IEA, Madrid, 1975. Guastini, Ricardo, Estudios de teoría constitucional, UNAM, México, 2001.
- Guastini, Ricardo, Estudios de teoría constitucional, UNAM, México, 2001. García de Enterría, Eduardo, La Constitución como norma y el Tribunal Constitucional, Civitas, Madrid, 1994. García de Enterría, Eduardo, La lengua de los derechos. La formación del derecho público europeo tras la revolución francesa, Alianza, Madrid, 1999. García Pelayo, Manuel, Derecho constitucional comparado, Alianza, Madrid, 1984. García Pelayo, Manuel, Las transformaciones del Estado contemporáneo, Alianza, Madrid, 1977. Grossi, Paolo, Mitología jurídica de la modernidad, Trotta, Madrid, 2003. Habermas, Jürgen, Facticidad y validez. Sobre el Derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso, Trotta, Madrid, 2001. Heller, Herman, La soberanía - Contribución a la teoría del Derecho estatal y del Derecho internacional, Fondo de Cultura Económica, México, 1995. Heller, Herman. Teoría del Estado, Fondo de Cultura Económica, México, 1998.